

Escacs vivents de Xàbia divulguen la ciència

CARMEN BOLUFER - LAURA JOVER
2n ESO - IES A. Llidó

El dissabte 26 de juliol de 2008 es va celebrar al Port de Xàbia la XIII edició dels ESCACS VIVENTS organitzada per la Comissió de Festes Mare de Déu de Loreto, amb la col·laboració de l'Ajuntament, el Club d'Escacs Xàbia i la CAM. L'esdeveniment congregà unes 2.000 persones. El Convidat d'Honor que llegí els moviments de les peces blanques fou el bioquímic Santiago Grisolia, Premi Príncep d'Astúries, President del Comitè Científic de Coordinació del Projecte Genoma Humà per la UNESCO i en l'actualitat president del Consell Valencià de Cultura. A més, el professor Grisolia va ser candidat al premi Nobel pels seus treballs de recerca. El campió escolar Lautaro Molina va portar les negres i el narrador fou el prestigiós neurocirurgià valencià Manuel Bordes.

Els Escacs Vivents de Xàbia és un grup de teatre creador d'una modalitat escènica, singular i diferenciada, que suposa una nova manera d'entendre aquesta antiga varietat d'escacs, anomenada "Escacs Vivents Teatral". L'espectador assisteix tant a una obra teatral com al desenvolupament d'una partida remarcable. En aquella edició es presentà "E PUR SI MUOVE", escrita pel director dels Escacs Vivents, Rafael Andarias. La frase que va donar títol a l'obra la digué Galileu Galilei, segons conta la llegenda, quan va ser condemnat per defensar la teoria que la Terra gira al voltant del Sol, i "E pur si muove" significa "I, no obstant això, es mou".

Els Escacs Vivents -a banda de la notable representació teatral- mantingué un component cultural, divulgatiu de la ciència i de crítica constructiva. L'elecció del tema i de la partida, així com la presència d'una personalitat de la rellevància científica de Grisolia, perseguí quatre objectius fonamentals que es desenvoluparen al llarg de l'obra: contribuir a inculcar l'amor a la Ciència en la joventut; reivindicar una major presència de les notícies científiques als mitjans de comunicació; fer una crida a la societat i els seus estaments a fi que es valoren més els científics i mostrar els beneficis que la pràctica d'aquest joc mil·lenari poden reportar a la formació del jovent.

La partida, que serví de base per a la representació, fou la que disputaren el 1898 a Saragossa Santiago Ramón y Cajal, premi Nobel de Medicina el 1906 per les seues investigacions sobre el sistema nerviós, i el seu col·laborador Bruno Solano. La partida real finalitzà amb el mat de les blanques a la jugada 35, però amb llicència recreativa, el seu desenvolupament es va allargar fins a la jugada 48 amb una variant fictícia, sense modificar-ne el resultat ni l'esperit, obra de Francisco Sánchez Guirao. L'argument de la partida mostrà l'enfrontament que des de fa mil·lennis mantenen els que defensen i estimen la Ciència contra els que la menyspreen o en fan un mal ús, representant ambdós bàndols les blanques i les negres respectivament.

"E pur si muove" comptà amb moments espectaculars com l'engegada sorprenent de l'escena inicial en què un grup de nens apareix amb globus grans de colors que representen el Sistema Solar, situant-se la Terra i la Lluna al centre i la resta girant al seu voltant. De seguida, irromp Galileu -personatge que aparegué diverses vegades durant la representació- que els corregeix col·locant el Sol al centre. En aquest moment, el bàndol negre li fa gestos de menyspreu obligant-lo a marxar i després els nens deixen anar els globus elevant-se majestuosament, tot iniciant el desenvolupament de la partida teatral.

Al llarg de l'argument es mostraren les aportacions a la Ciència de gran part de les cultures del món: prehistòrica, egípcia, grega, àrab, índia, xinesa, americana precolombina, xinesa... Una altra escena memorable fou quan Galileu, portant un telescopi, torna a entrar al tauler i demana a tots dos monarques perquè miren cap al cel a través del seu artefacte. El Rei blanc accepta gustós, però el negre s'oposa al temps que el seu bàndol es tapa els ulls. En aquest moment, Galileu mira cap a fora del tauler fent un gest amb la mà, apareixen dues encantadores nenes amb vestit de l'època portant un gosset i els fa mirar pel telescopi per demostrar que no és perillós, recreant el que, segons es diu, succeí en realitat quan el savi italià va fer mirar el seu gosset per defensar que les seues teories eren Ciència i no bruixeria.

Més endavant, el recinte retrunyí amb el so d'una tempesta amb els seus trons, pluja i caiguda de llamps juntament amb un efecte de llums espectacular, alhora que un Alfíl blanc agafava una cometa acompanyat d'un Peó que enganxat a la seva cua corria pel tauler, tot rememorant el descobriment de Benjamin Franklin que volà una milotxa en un dia de tempesta per demostrar que els llamps eren corrents elèctrics.

El moment més crític de partida

Un moment que corprengué els espectadors fou quan tot es quedà a les fosques il·luminat únicament per una suau llum blava-freda mentre s'escoltava una música trista i el narrador llegia el text següent: "La Segona Guerra Mundial assola

la Terra, i de seguida patim els efectes del mal ús de la Ciència per part de les nacions. La medicina realitza experiments en éssers humans, la química obté gasos letals per a l'extermini en massa i la física usa els descobriments d'Einstein per fabricar la primera bomba atòmica. La Ciència i el món no han caigut mai tan baix".

Tot seguit, es donà un gir més optimista a l'obra amb escenificacions que ressaltaren el vessant beneficiós de la Ciència acompanyat amb narracions. En destaquem la següent: "Després d'anys per oblidar però, alhora, per no esborrar de la memòria amb la fi que no es tornen a repetir, els científics reprenen la iniciativa. Els geòlegs estudien la superfície de la Terra, Watson i Crick descobreixen l'estructura en doble hèlix de l'ADN, Severo Ochoa comença a desxifrar el codi genètic, Hawking estudia la Cosmologia i molts més investigadors de tot el món promouen el desenvolupament de la Ciència com no s'havia fet mai..."

L'escena final fou un colofó digne d'una representació per recordar, en aparèixer tots els nens al tauler i formar amb dues cordes de colors la figura de l'ADN en gratitud del convidat d'honor, el professor Grisolia, per acceptar gustós la invitació de ser present als Escacs Vivents de Xàbia, tot divulgant la història de la Ciència.

Cal dir, com a conclusió, que l'organització dels Escacs Vivents de Xàbia ha encertat de ple quan en una de les seues edicions es fa ressò de la influència de la Ciència en la societat al llarg de la història de la humanitat, dels entrebancs que ha sofert en les creences i dogmes dels poders establerts, de les aplicacions poc ètiques i dels avenços per fer una vida més humana.

Alhora, s'ha d'agrair a aquesta associació cultural la seua implicació en la divulgació de la ciència a la població de Xàbia i que adquireisca més compromisos en temes semblants.

